

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ NUTARIMAS

2002 m. birželio 7 d. Nr. 850
Vilnius

Nauja nutarimo redakcija:

Nr. [227](#), 2010-03-03, Žin., 2010, Nr. 29-1345 (2010-03-13)

DĖL NACIONALINĖS NEĮGALIŲJŲ SOCIALINĖS INTEGRACIJOS 2010–2012 METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO

Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Patvirtinti Nacionalinę neįgaliųjų socialinės integracijos 2010–2012 metų programą (pridedama).
2. Pavesti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai patvirtinti Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2010–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių planą.
3. Rekomenduoti Lietuvos Respublikos vyriausiajai rinkimų komisijai ir savivaldybėms dalyvauti įgyvendinant šiuo nutarimu patvirtintą programą.“

Ministras Pirmininkas

Andrius Kubilius

Socialinės apsaugos ir darbo ministras

Donatas Jankauskas

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2002 m. birželio 7 d. nutarimu Nr. 850
(Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2010 m. kovo 3 d. nutarimo Nr. 227
redakcija)

NACIONALINĖ NEĮGALIŲJŲ SOCIALINĖS INTEGRACIJOS 2010–2012 METŲ PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2010–2012 metų programos (toliau – Programa) paskirtis – veiksmingai plėtoti neįgaliųjų socialinės integracijos procesą ir užtikrinti nacionalinių bei tarptautinių teisės aktų, nustatančių neįgaliųjų socialinę integraciją, nuostatų įgyvendinimą.

2. Programa parengta atsižvelgiant į:

2.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189 (Žin., 2009, Nr. [33-1268](#)), 3 lentelės „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos strategijos nuostatų įgyvendinimo priemonės“ 1246 punktą;

2.2. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymą (Žin., 1991, Nr. [36-969](#); 2004, Nr. [83-2983](#));

2.3. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymą (Žin., 2003, Nr. [114-5115](#); 2008, Nr. [76-2998](#));

2.4. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendaciją valstybėms narėms dėl Europos Tarybos veiksmų plano skatinti neįgaliųjų teises ir visapusišką dalyvavimą visuomenėje: neįgaliųjų gyvenimo kokybės gerinimas Europoje 2006–2015 metais (toliau – Europos veiksmų planas);

2.5. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją (toliau – Neįgaliųjų teisių konvencija);

2.6. Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ (Žin., 2003, Nr. [89-4029](#)).

II. APLINKOS ANALIZĖ

3. Lietuvoje neįgaliųjų skaičius nuolat didėja. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2008 metais netekto darbingumo (invalidumo) pensijas ar išmokas gavo 258,8 tūkst. asmenų, t. y. apie 7 procentai visų Lietuvos gyventojų. 2008 metais šių asmenų skaičius, palyginti su 2007 metais, padidėjo 2,2 procento. Didžiausią dalį neįgaliųjų 2008 metais sudarė asmenys, kuriems nustatytas 30–40 procentų arba jam prilygintas darbingumo lygis – 159 tūkst., t. y. 62 procentai visų neįgaliųjų. Sunkiausią negalią turinčių asmenų, kuriems nustatytas 0–25 procentų arba jam prilygintas darbingumo lygis, 2008 metais buvo 33,6 tūkst., tai sudarė 13 procentų visų neįgaliųjų. Asmenų, kuriems nustatytas 45–55 procentų arba jam prilygintas darbingumo lygis, buvo 50,3 tūkst., arba 19 procentų visų neįgaliųjų. Neįgalios moterys, gaunančios valstybinio socialinio draudimo netekto darbingumo (invalidumo) pensijas, 2008 metais sudarė apie 54 procentus visų šias pensijas gaunančių asmenų. Darbingo amžiaus asmenys sudarė apie 65 procentus neįgaliųjų.

2008 metais skaičius vaikų, kuriems nustatytas neįgalumo lygis, palyginti su 2007 metais, šiek tiek padidėjo ir 2008 metais jų buvo 15,8 tūkst., arba 6 procentai visų asmenų, kurie pripažinti neįgaliais. Pagrindinė vaikų neįgalumo priežastis – psichikos ir elgesio sutrikimai, nervų sistemos ir jutimo organų ligos.

Europoje neįgalieji sudaro apie 10–15 procentų visų gyventojų. Dėl ilgėjančios gyvenimo trukmės neįgaliųjų daugės. Pagrindinės neįgalumo priežastys yra ligos, nelaimingi atsitikimai ir neįgalumą sukeliančios būklės dėl amžiaus. Lietuvoje asmenys dažniausiai pripažįstami neįgaliais dėl kraujotakos sistemos, jungiamojo audinio, taip pat skeleto ir raumenų sistemos ligų bei piktybinių navikų.

4. *Šeima*. Pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 23 straipsnį šalys turi imtis atitinkamų veiksmingų priemonių, kad neįgalieji nebūtų diskriminuojami klausimais, susijusiais su santuoka, šeima, globa, rūpyba; užtikrinti neįgaliųjų teises ir įsipareigojimus, neįgaliams vaikams suteikti lygias teises gyventi šeimoje. Siekdamos įgyvendinti šias teises ir užkirsti kelią neįgalių vaikų slėpimui, palikimui, izoliavimui ir vengimui prižiūrėti, valstybės įsipareigoja teikti ankstyvą ir išsamią informaciją, paslaugas ir paramą šeimoms. Šeima, kurioje gyvena neįgalusis (suaugęs ar vaikas), patenka į socialinės atskirties rizikos grupę, kurios atskirtis, atsižvelgiant į laikotarpį ir kultūrinį kontekstą, įgauna naujų formų ir kinta. Neįgalųjį auginantiems, prižiūrintiems, slaugantiems šeimos nariams sunku derinti šeimos gyvenimą ir profesinį užimtumą. Dėl pagalbos stokos dažnai vienas iš tėvų ar globėjų negali dirbti, mažėja šeimos pajamos, didėja šeimos socialinė atskirtis. Daug metų prižiūrėję ar slaugę neįgaliuosius, turinčius sunkią negalią, šeimos nariai negali grįžti į darbo rinką, o dažnai ir patys praranda sveikatą.

Galima teigti, kad Lietuvoje yra apie 15 tūkst. šeimų, auginančių neįgalius vaikus namuose. Būtina, kad gimus neįgaliam vaikui tėvai gautų išsamią informaciją apie vaiko negalią ar ligą, apie institucijas, kuriose galima gauti reikiamą pagalbą. Šeima turi būti rengiama vaiko išėjimui į visuomenę, o visuomenė dar mažai informuota ir nepasirengusi bendrauti su tokiais šeimomis ir jas priimti. Daugelis tėvų nenori palikti neįgalių vaikų globos įstaigose, tačiau stokoje bendruomeninių paslaugų ir socialinių darbuotojų pagalbos namuose, esant ribotoms galimybėms neįgalius vaikus integruoti į bendrojo lavinimo mokyklas pagal gyvenamąją vietą, tėvai neretai neturi kito pasirinkimo, kaip patikėti tokio vaiko priežiūrą stacionariai globos įstaigai.

Neįgalios moterys ir mergaitės sudaro 55 procentus šalyje gyvenančių neįgaliųjų. Būtina siekti, kad neįgalios moterys ir mergaitės nebūtų diskriminuojamos tiek šeimoje, tiek už jos ribų ir, derinant šeimos ir darbo įsipareigojimus, nebūtų ribojamas jų dalyvavimas visuomenės gyvenime.

Neįgaliųjų teisių konvencijos 6 straipsnis ragina šalis imtis priemonių, kurios užtikrintų neįgaliosioms moterims ir mergaitėms visas žmogaus teises ir pagrindines laisves.

5. *Gyvenimas bendruomenėje.* Pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 19 straipsnį valstybės pripažįsta visų neįgaliųjų lygias teises gyventi bendruomenėje, t. y. neįgaliesiems turi būti sudarytos galimybės pasirinkti gyvenamąją vietą. Taip pat neįgalieji turi turėti galimybę pasinaudoti įvairiomis bendruomenėje teikiamomis paslaugomis. Europos veiksmų plane raginama pereiti nuo institucinės globos prie orientuotos į bendruomenę aplinkos, skatinant savarankišką neįgaliųjų gyvenimą ir remiant nedidelėms neįgaliųjų grupėms skirtus namus. Kitos Europos Sąjungos valstybės taip pat stengiasi mažinti institucinės globos įstaigų skaičių ir jų dydį. Lietuvoje 2008 metais 130-yje įvairaus pavaldumo globos įstaigų gyveno 8 tūkst. neįgaliųjų, iš jų 2,6 tūkst. sunkaus neįgalumo lygio; 179 vaikų globos įstaigose gyveno 9,3 tūkst. vaikų, iš jų 3,9 tūkst. neįgalių vaikų. Dalis globos įstaigose gyvenančių neįgaliųjų, kurie neturi sunkios negalios, galėtų gyventi bendruomenėje, kur jiems būtų teikiama minimali pagalba, tačiau tokios apgyvendinimo pagalbos ir paslaugų bendruomenėje trūksta. Tik 10-yje savivaldybių yra savivaldybių, neįgaliųjų asociacijų ir kitų neįgaliųjų socialinės integracijos srityje veikiančių organizacijų (labdaros fondų, religinių bendruomenių, viešųjų įstaigų) inicijuoti savarankiško gyvenimo namai.

Neįgalūs, turintys sunkią negalią, geriausiai jaučiasi būdamas arti savo artimųjų, savo bendruomenėje. Socialinės paslaugos neįgaliesiems teikiamos neįgaliųjų namuose, dienos centruose, stacionariose globos įstaigose. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Statistikos departamentas) duomenimis, 2008 metais socialinės paslaugos namuose buvo suteiktos 3,8 tūkst. darbingo amžiaus neįgaliųjų ir neįgalių vaikų. Dienos centruose paslaugas gavo apie 18,1 tūkst. darbingo amžiaus neįgaliųjų, iš jų apie 3,9 tūkst., turintys sunkią negalią, ir apie 2 tūkst. neįgalių vaikų. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2008 metais 123,16 tūkst. neįgaliųjų gavo priežiūros (pagalbos) arba slaugos išlaidų tikslines kompensacijas. Dalį šių neįgaliųjų prižiūri ir slaugo artimieji, kurie nutraukė darbo santykius ar kitą darbinę veiklą. Nors savivaldybės stengiasi teikti vis daugiau socialinių paslaugų namuose gyvenantiems neįgaliesiems, šių paslaugų labai trūksta.

6. *Aplinkos prieinamumas ir mobilumas.* Neįgaliųjų teisių konvencija įpareigoja valstybes užtikrinti neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Pagal Europos veiksmų planą valstybės narės raginamos teikti neįgaliesiems oficialią informaciją jiems prieinama forma ir technologijomis (pvz., Brailio raštu, garso įrašais arba lengvai perskaitomais tekstais), atsižvelgiant į skirtingus poreikius. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 11 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog reikalavimai dėl neįgaliesiems fiziškai tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse įgyvendinami, atliekant teritorijų planavimą ir statinių projektavimą bei viešosios paskirties pastatų, būsto ir jo aplinkos, viešojo transporto objektų, skirtų keleiviams aptarnauti, ir jų infrastruktūros, informacinės aplinkos pritaikymą neįgaliųjų specialiesiems poreikiams. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymo (Žin., 1998, Nr. [115-3228](#)) 26 straipsnyje taip pat numatyta, kad švietimo įstaigos turi būti pritaikomos specialiųjų poreikių asmenims.

Lietuvoje būtina diegti universalaus dizaino (darnaus vystymosi metodologijos) principą, kurio esmė yra tokia: kuriant ir gaminant gaminius bei teikiant paslaugas, siekiama, kad jie būtų tinkami visoms socialinėms grupėms: neįgaliesiems, senyvo amžiaus žmonėms ir panašiai. Universalaus dizaino principą taikyti ragina ir Neįgaliųjų teisių konvencija.

Fizinė aplinka. Judėjimo funkcijų sutrikimų turintys neįgalieji dažniausiai patiria netiesioginę diskriminaciją dėl nepritaikytos fizinės aplinkos. Tokių asmenų Lietuvoje yra daugiau negu 60 tūkstančių. Judėjimo funkcijų sutrikimų gali turėti ne tik fiziškai neįgalūs, bet ir sutrikusio intelekto, sutrikusios psichikos asmenys, neurologiniai ligoniniai ir panašūs. Lietuvos Respublikos statybos įstatymo (Žin., 1996, Nr. [32-788](#)) 6 straipsnyje nustatyta, kad pastatų savininkai atsako už jų pritaikymą neįgaliesiems, tačiau šių pastatų pritaikymo klausimai sprendžiami tik projektuojant, statant, rekonstruojant ar kapitališkai remontuojant pastatus, o norint pritaikyti senus pastatus savininkams, be geranoriškumo, trūksta lėšų. Ypač vangiai pritaikomi visuomeninės paskirties pastatai, teisinantis lėšų stygiumi ir taupymu. Lietuvoje yra apie 30 tūkst. visuomeninių pastatų ir objektų (mokyklų, poliklinikų, ligoninių, prekybos, viešojo maitinimo įmonių, teatrų, bankų, pašto ir kitų pastatų), kurie turėtų būti pritaikyti neįgaliųjų poreikiams, tačiau tik nedidelė dalis šių pastatų yra pritaikyti neįgaliesiems, ypač judantiems su vežimėliais. Fizinės aplinkos pritaikymo neįgaliesiems tvarka yra nustatyta statybos techniniame reglamente STR 2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos.

Reikalavimai neįgaliųjų reikmėms“, patvirtintame aplinkos ministro 2001 m. birželio 14 d. įsakymu Nr. 317 (Žin., 2001, Nr. [53-1898](#)). Nors teisinė bazė pastatams pritaikyti pakankama, gana dažnai statomi nauji pastatai pripažįstami tinkamais naudoti, nors neatitinka visų minėto statybos techninio reglamento reikalavimų, esamos kontrolės mechanizmas nėra efektyvus.

Neįgaliesiems, turintiems judėjimo ir apsitarnavimo funkcijų sutrikimų, būsto ir gyvenamosios aplinkos pritaikymą organizuoja savivaldybės. Būsto pritaikymo išlaidos finansuojamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Pritaikant būstus neįgaliesiems, turintiems labai didelių ir didelių judėjimo ir apsitarnavimo funkcijų sutrikimų, valstybės parama sudaro 80 procentų būsto pritaikymo išlaidų, neįgaliesiems, turintiems vidutinių judėjimo ir apsitarnavimo funkcijų sutrikimų – 50 procentų. Daugelis neįgaliųjų, kuriems reikia pritaikyti būstą, gyvena didžiuosiuose miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje). Kasmet siekiama tenkinti 50 procentų būsto ir gyvenamosios aplinkos pritaikymo neįgaliesiems poreikio.

Neįgaliajam pritaikyta aplinka (visuomeninės paskirties pastatai, gatvės, keliai, transportas ir jo infrastruktūra – autobusai, troleibusai, traukiniai, taip pat stotys, stotelės) sudaro sąlygas dalyvauti visuomenės gyvenime. 2005 metais Susisiekimo ministerijos užsakymu atlikto tyrimo „Darnaus judamumo galimybės“ duomenimis, Klaipėdoje, Šiauliuose, Utenoje, Marijampolėje, Alytuje, Telšiuose viešojo transporto maršrutai, informacinės sistemos, autobusai nepritaikyti neįgaliesiems arba pritaikyti labai menkai. Būtina kurti bendrą transporto sistemą, kurioje būtų nurodytas transporto priemonių bei jų maršrutų prieinamumas visoms keleivių grupėms, įskaitant neįgaliuosius, kad būtų galima planuoti keliones tinkamais ir pritaikytais maršrutais.

Aplinkos prieinamumą nusako ir paties neįgaliojo mobilumas, kiek jis pats savarankiškai gali judėti ir apsitarnauti. Neįgalieji aprūpinami techninės pagalbos priemonėmis, veikia kompensavimo sistema, tačiau šių priemonių trūksta. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2008 metais bendras techninės pagalbos poreikio patenkinimo lygis sudarė 80 procentų. Neįgaliesiems, turintiems judėjimo, regėjimo, klausos sutrikimų, būtina didinti techninės pagalbos priemonių asortimentą, kurti ir pritaikyti pagalbinius technikos komponentus: kompiuterines programas, specialias klaviatūras, kalbos sintezatorius ir Brailio rašto sistemas, televizinius ar kitokius vaizdo didinimo įrenginius. Didinant neįgaliųjų mobilumą ir savarankiškumą, būtina ugdyti įgūdžius – neįgaliuosius, turinčius judėjimo funkcijų sutrikimų, mokyti vairuoti automobilį, valdyti neįgaliojo vežimėlį, mokyti apsitarnauti ir būti kiek įmanoma savarankiškiems. Taikant fizinio pajėgumo įvertinimo metodus ir priemones, galima tiksliau nustatyti neįgaliojo galimybes vairuoti automobilį ir reikalingas reabilitacijos priemones vairavimo įgūdžiams įgyti ar jiems atkurti. Atsižvelgiant į padidėjusias galimybes tiksliau įvertinti neįgaliųjų, kurie turi judėjimo funkcijų sutrikimų, gebėjimus vairuoti automobilį ir, naudojant reabilitacijos priemones, šiuos gebėjimus atkurti, tikslinga tobulinti vairuotojų pažymėjimų išdavimo tvarką.

Siekiant regėjimo sutrikimų turinčių neįgaliųjų savarankiškumo, būtina juos mokyti mobilumo ir orientavimosi aplinkoje principų bei apsitarnavimo įgūdžių.

Informacinė aplinka. Pagal Europos veiksmų planą valstybės narės raginamos užtikrinti neįgaliesiems prieinamą, tarptautinius prieinamumo reikalavimus atitinkančią informaciją. Būtina didinti informacijos šaltinių prieinamumą neįgaliesiems, išlaikyti ir tobulinti šiuo metu turimus, neįgaliesiems naudoti pritaikytus informacijos šaltinius ir priemones. Vienas iš tokių šaltinių – neįgaliesiems pritaikyta ir internetu prieinama universali neįgaliųjų reabilitacijos ir integracijos informacinė sistema, kur neįgalieji gali rasti jiems reikalingą, nuolat atnaujinamą ir aktualią informaciją.

Nors atsiranda vis daugiau techninių galimybių kurtiesiems gauti informaciją per skaitmeninę televiziją ir naujas technologijas, neįgalieji, kurių klausa sutrikusi, vis dar patiria informacinę izoliaciją. Daugelyje šalių televizijos laidos transliuojamos su vadinamaisiais „paslėptais subtitrais“, kurie įjungiami naudojant teletekstą. Lietuvoje į gestų kalbą verčiama tik viena informacinė žinių laida. Tik kai kurios kultūrinio ir šviečiamojo pobūdžio nacionalinės televizijos parengtos programos rodomos su vertimu į gestų kalbą, kai laida kartojama. Neretai neįgalieji, turintys regėjimo ar klausos negalią, taip pat ryškių judėjimo ir apsitarnavimo sutrikimų, nesulaukia tinkamo viešojo ir privataus sektoriaus paslaugų teikėjų aptarnavimo. Paslaugų teikėjai pripažįsta, kad jiems sudėtinga tinkamai aptarnauti tam tikrą negalią turinčius neįgaliuosius, nes jiems trūksta šios srities žinių, mokymų.

7. Sveikatos apsauga. Pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 25 straipsnį šalys yra raginamos suteikti neįgaliesiems tokios pat įvairovės, kokybės ir lygio nemokamas ar už prieinamą kainą sveikatos priežiūros paslaugas ir programas, kurios teikiamos ar taikomos kitiems asmenims, įskaitant

įvairių sveikatos priežiūros ir visuomenės sveikatos apsaugos sričių programas. Taip pat šalys įsipareigoja teikti tokias sveikatos paslaugas, kurios būtinos neįgaliesiems būtent dėl jų neįgalumo. Šalys įsipareigoja užkirsti kelią diskriminuojančio pobūdžio atsisakymui dėl neįgalumo teikti sveikatos priežiūrą ar sveikatos paslaugas arčiau bendruomenių, taip pat ir kaimo vietovėse. Europos veiksmų plane pabrėžiama, kad neįgalieji ir (kai būtina) jiems atstovaujantys asmenys turi būti visiškai įtraukiami į sprendimų, susijusių su jų asmens sveikatos priežiūros planu, priėmimo procesą. Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 7 straipsnyje nurodyta, kad neįgaliesiems asmens sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos tokio pat lygio ir pagal tą pačią sistemą kaip ir kitiems visuomenės nariams.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2007–2008 metais vaikai neįgaliais dažniausiai buvo pripažįstami dėl psichikos ir elgesio sutrikimų (2007 metais – 33 procentai visų pripažintų neįgaliais, o 2008 metais – 34 procentai). Specializuotas kompleksines paslaugas vaikams, turintiems psichikos, elgesio ir emocijų sutrikimų, šalyje teikia tik vienas centras. Jis nėra pajėgus aptarnauti visų vaikų, kurie kreipiasi į specialistus dėl reikiamos pagalbos. Dalis pacientų dėl galimybės konsultuotis bei gydytis priversti laukti nuo kelių savaičių iki pusės metų. Apie nepakankamą ambulatorinę pagalbą vaikams, turintiems psichikos, elgesio ir emocijų sutrikimų, suinteresuotas institucijas ir visuomenę ne kartą informavo ir Vaiko teisių apsaugos kontrolierius.

2008 metais daugiau nei 24 procentai visų darbingo amžiaus neįgaliųjų sudarė asmenys, sergantys kraujotakos sistemos ligomis, ir daugiau nei 20 procentų – sergantys jungiamojo audinio, taip pat skeleto ir raumenų sistemos ligomis. Šiomis ligomis sergančių asmenų kiekvienais metais gausėja. Būtina vykdyti sveikos gyvensenos skatinimo priemones, kad neįgalieji žinotų, kaip rūpintis savo sveikata, sveikai maitintis ir gyventi, būtų formuojami sveikos mitybos ir sveikos gyvensenos įgūdžiai, kurie padėtų neįgaliesiems palengvinti savo būklę.

Neįgaliųjų teisių konvenciją ratifikuojančios šalys įsipareigoja imtis atitinkamų veiksmingų priemonių, kad neįgalieji, sudarydami santuoką, šeimą, prisiimdami tėvystės (motinystės) įsipareigojimus, nebūtų diskriminuojami dėl negalios ir atsakingai galėtų priimti sprendimus dėl savo vaikų skaičiaus ir jų gimimo laiko, gautų informaciją reprodukcijos ir šeimos planavimo klausimais, kad būtų suteiktos priemonės, kurios leistų jiems pasinaudoti šiomis teisėmis. Neįgalieji, įskaitant vaikus, lygiai su kitais asmenimis turi teisę išsaugoti savo vaisingumą. Lietuvoje nėra ištirtas poreikis, kiek neįgaliesiems būtų aktualu gauti informaciją ar dalyvauti mokymuose reprodukcijos ir šeimos planavimo klausimais. Vykdomos tik pavienės priemonės, daugiausia neįgaliųjų asociacijų iniciatyva.

Būtina tobulinti kvalifikaciją specialistų, teikiančių gydymo paslaugas (odontologų) sunkią negalią (intelektą, klausos sutrikimus, kompleksinę negalią, cerebrinį paralyžių) turintiems neįgaliesiems. Neįgaliesiems, turintiems intelekto sutrikimų ar kompleksinę negalią (pavyzdžiui, sergantiems cerebriniu paralyžiumi), tenka laukti valstybinių ligonių kasų apmokamų odontologo paslaugų, nes trūksta tam parengtų odontologų.

8. *Švietimas ir ugdymas.* Neįgaliųjų teisių konvencijos 24 straipsnis įpareigoja šalis užtikrinti inkluzinę visų lygių švietimo sistemą, kuri būtų prieinama neįgaliesiems, o švietimo paslaugos būtų kokybiškos ir pritaikytos individualiems kiekvieno asmens ugdymosi poreikiams, sudarant sąlygas įgyti nemokamą išsilavinimą bendroje švietimo sistemoje.

Europos veiksmų plane pabrėžiama, kad neįgaliųjų ugdymasis inkluzinėje švietimo sistemoje drauge su sveikaisiais turi teigiamą įtaką sveikiesiems – didina visuomenės toleranciją skirtybėms, skatina socialinę sanglaudą. Daugelio valstybių švietimo sistemos suteikia galimybę neįgaliesiems rinktis ugdymosi įstaigą – įprastą mokyklą arti gyvenamosios vietos arba specialiąją mokyklą. Šiame dokumente valstybės narės yra skatinamos palaikyti ir propaguoti visų amžiaus grupių neįgaliųjų mokymąsi visą gyvenimą, sudaryti palankias sąlygas veiksmingai pereiti iš vieno švietimo sistemos lygmens į kitą arba iš mokyklos į profesinio užimtumo sritį. Neįgaliųjų teisių konvencijoje ir Europos veiksmų plane pabrėžiama būtinybė tinkamai rengti mokytojų ir darbuotojų, kurių darbas nelaikomas pedagoginiu, dirbančių įvairaus tipo švietimo įstaigose, mokymus, kvalifikacijos tobulinimą darbo su neįgaliaisiais srityje. Lietuvoje mokiniai, kuriems nustatytas neįgalumas ir teisės aktų nustatyta tvarka skirtas specialusis ugdymas, priskiriami specialiųjų poreikių mokinių grupei. 2008–2009 mokslo metais specialiųjų poreikių vaikai sudarė per 10 procentų visų Lietuvos mokinių. Daugelis šių mokinių (90 procentų) kasmet mokosi įprastų bendrojo lavinimo mokyklų bendrosiose klasėse kartu su bendraamžiais, 1 procentas – specialiosiose klasėse ir 9 procentai – specialiosiose mokyklose. Kasmet mažėja mokinių, pasirenkančių ugdymosi specialiosiose mokyklose formą. Lietuvoje mokiniai, sergantys lėtinėmis ligomis, neišskiriant neįgaliųjų, gali mokytis namuose. Tikslių statistinių duomenų

apie bendrojo lavinimo mokyklose besimokančius mokinius, kuriems nustatytas neįgalumas, nėra, nes didesnis finansavimas mokiniui skiriamas dėl mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių, išryškėjusių švietimo sistemoje, o ne dėl jam nustatyto neįgalumo. Deja, dar pasitaiko atvejų, kai sunkaus neįgalumo lygio vaikams skiriamas mokymas namuose, nes mokyklų aplinka jų specialiesiems poreikiams nepritaikyta. Nepakankamas mokyklų steigėjų ir vadovų dėmesys mokytojų, dirbančių su neįgaliaisiais, kompetencijai tobulinti ir specialiajai pedagoginei, psichologinei pagalbai užtikrinti, nors specialiųjų poreikių mokinio krepšelis 2009 metais 30 procentų didesnis nei statistinio mokinio.

Pagalbos specialistų pareigybių vis dar trūksta (ypač kaimo ir rajono mokyklose). 2007 metais 1 076 vaikams buvo skirta 265,25 mokytojo padėjėjo pareigybės, nors savivaldybės nurodė, kad realus pedagogų padėjėjų pareigybių skaičius buvo 380. Švietimo ir mokslo ministerija, įgyvendindama Specialiojo ugdymo paslaugų teikimo programą ir atsižvelgdama į vis dar nepakankamą mokinio krepšelio, skirtą specialiųjų poreikių mokiniui, dydį, 2006–2008 metais skyrė 3 mln. litų šioms pareigybėms steigti, tad įvairių tipų mokyklose buvo įsteigta 500 pagalbos specialistų pareigybių (specialiųjų pedagogų, logopedų, psichologų, mokytojo padėjėjų). Savivaldybių pedagoginių-psichologinių tarnybų, kurių šalyje esama 54, specialistai neturi galimybių veiksmingiau atlikti savo funkcijų, nes daugelis nėra aprūpintos transporto priemonėmis.

2008 metais Europos Sąjungos valstybėse neįgalių studentų dalis sudarė nuo 0,3 iki 8 procentų, o Lietuvoje sunkią negalią turintys studentai sudaro 0,2 procento visų studijuojančiųjų. Lietuvoje nuo 2006 metų skatinant neįgaliuosius siekti aukštojo mokslo teikiama finansinė pagalba. 2006 metais aukštosiose mokyklose mokėsi apie 500 neįgaliųjų, o 2008 metais finansinė pagalba jau buvo suteikta 10,7 tūkst. neįgaliųjų. Tačiau vienas iš kliuvinių neįgaliesiems įgyti aukštąjį išsilavinimą tebėra aukštųjų mokyklų nepasirengimas priimti neįgalius studentus: daugelyje mokyklų nepritaikyta aplinka, dėstytojams trūksta žinių ir įgūdžių, mokyklos nelinkusios pritaikyti studijų programų, mokyklose dar trūksta paslaugų neįgaliesiems.

9. *Profesinis mokymas, profesinė rehabilitacija ir darbas.* Pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 27 straipsnį neįgaliesiems turėtų būti suteikiama galimybė veiksmingai dalyvauti bendrose techninio ir profesinio orientavimo programose, profesiniuose bei tęstiniuose mokymuose, gauti įdarbinimo tarnybų paslaugas. Neįgaliuosius reikia pradėti mokyti profesijos kuo anksčiau, kad susiformuotų reikiami įgūdžiai, ir užtikrinti nuoseklaus perėjimo iš mokyklos į darbo rinką procesą.

Neįgaliųjų teisių konvencijos 26 straipsnis skatina šalis imtis atitinkamų veiksmingų priemonių, kad neįgalieji galėtų įgyti ir išlaikyti kuo didesnę savarankiškumą, fizinius, protinius, socialinius ir profesinius gebėjimus, taip pat būtų integruoti į visas gyvenimo sritis ir jose dalyvauti. Vienas iš Europos veiksmų plane numatytų tikslų yra sudaryti galimybes neįgaliesiems pasiekti maksimalų savarankiškumą ir realizuoti savo fizines, protines, socialines bei profesines galias.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2008 metų pabaigoje dirbo 48,5 tūkst. neįgaliųjų. 2008 metais 7,9 tūkst. neįgaliųjų vertėsi individualia veikla pagal verslo liudijimus. Bendras šalies darbingo amžiaus gyventojų užimtumo lygis buvo 64,3 procento, o darbingo amžiaus neįgaliųjų – apie 20 procentų.

Darbo biržoje 2008 metais buvo registruota 14,6 tūkst. neįgaliųjų, iš jų įdarbinta 5,6 tūkst., arba beveik 39 procentai. Neįgaliųjų, kuriems nustatytas 0–40 procentų darbingumo lygis, registruota 6,2 tūkst., įdarbinta 2,4 tūkst. (per 38 procentus), o turinčių 40–50 procentų darbingumo lygį, registruota 8,3 tūkst., įdarbinta 3,2 tūkst. (apie 39 procentus).

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 5 straipsnyje įtvirtinta, jog profesinės rehabilitacijos paslaugų teikimas yra viena iš neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos dalių. Šalyje kuriama profesinės rehabilitacijos sistema, planuojamas paslaugas teikiančių įstaigų tinklas, konkurso būdu atrenkami metodiniai centrai teikti metodinę pagalbą profesinės rehabilitacijos paslaugas teikiančioms įstaigoms. Metodiniai centrai rengs profesinės rehabilitacijos paslaugų teikimo neįgaliesiems metodikas skirtingas negalias turintiems neįgaliesiems, diegs naujus metodus ir programas, organizuos specialistų kvalifikacijos tobulinimą. 2008 metais profesinės rehabilitacijos paslaugas teikė 9 įstaigos, jose profesinės rehabilitacijos paslaugas gavo 279 asmenys, iš jų – 153 moterys, baigė programą 173 asmenys, iš jų 63 asmenys, arba 36 procentai, įsidarbino.

10. *Teisinė apsauga.* Neįgaliųjų teisių konvencijos 12 straipsnyje įtvirtinta, kad neįgalieji turi teisinį subjektiškumą lygiai su kitais asmenimis visose gyvenimo srityse. Valstybės raginamos suteikti neįgaliesiems galimybę pasinaudoti pagalba, kurios jiems gali prireikti įgyvendinant savo teisinį subjektiškumą. Neįgaliųjų asociacijos ir kitos suinteresuotos institucijos bei asmenys, atsižvelgdami į neįgaliųjų teisių apsaugos tendencijas, atkreipia dėmesį į neįgaliųjų lygybės prieš įstatymą ir

teisingumo prieinamumo užtikrinimo Lietuvoje lygmenį ir kelia asmens neveiksnumo nustatymo bei globos skyrimo tokiam asmeniui problemas.

Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (toliau – Generalinė prokuratūra) savo apibendrinamojoje pažymoje dėl 2008 metų pirmąjį pusmetį pateiktų prokurorų procesinių dokumentų, parengtų ginant socialiai saugomų asmenų teises ir teisėtus interesus, ir jų nagrinėjimo teismuose rezultatų (2008 m. spalio 9 d. Nr. 13.13-6) nurodo, jog prokurorų prašymuose neretai kaip pripažinimo neveiksniu pagrindas nurodoma asmens fizinė negalia, negalėjimas apsitarnauti. Rengiant išvadą dėl neveiksnumo nustatymo, nurodoma, kad asmuo yra neįgalus dėl savo fizinės ir psichinės ligos, todėl negali suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti. Tačiau kokia ta psichinė liga, dažnai nenurodoma ir nemotyvuojama, kodėl asmuo negali suprasti, o tuo labiau valdyti savo veiksmų, taip sukeldamas realią grėsmę ne tik sau, bet ir aplinkiniams. Šitoks pripažinimo neveiksniu pagrindas nėra tinkamas jokiais prasmėmis – nei medicinos, nei juridiniu požiūriu. Generalinė prokuratūra pabrėžia, jog tam, kad būtų apginti neįgaliojo interesai, nereikia jo pripažinti neveiksniu; užtektų, kad socialiniai darbuotojai nustatytų asmens specialių poreikių lygį, ir būtų galima svarstyti rūpybos veiksniui asmeniui nustatymo klausimą, pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (Žin., 2000, Nr. [74-2262](#)) 3.279 straipsnį. Kita problema ta, kad neveiksnių žmonių globėjai ar rūpintojai dažnai nežino, kaip tinkamai atlikti savo pareigas, arba jas atlieka aplaidžiai, nėra numatyta globėjo atsakomybė.

Lietuvoje bankai, teikdami paslaugas akliesiems ar silpnaregiams, vadovaujasi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.76 straipsniu, kur nurodyta, kad jeigu fizinis asmuo dėl fizinio trūkumo, ligos ar kitokių priežasčių negali pats pasirašyti, jo pavedimu už jį sandorį gali pasirašyti kitas asmuo. Už kitą asmenį pasirašiusio asmens parašą turi patvirtinti notaras arba kiti straipsnyje nurodyti asmenys. Šis reikalavimas apsunkina akliesiems banko paslaugų gavimą.

11. *Dalyvavimas visuomeniniame ir politiniame gyvenime.* Neįgaliųjų teisių konvencija įpareigoja šalis ypač daug dėmesio skirti neįgaliųjų teisei dalyvauti politiniame gyvenime, rinkimuose, balsuoti ir būti išrinktiems. Pagal šios konvencijos 29 straipsnį šalys turi užtikrinti, kad balsavimo procedūros, patalpos ir medžiaga būtų atitinkamos, prieinamos, jas būtų galima lengvai suprasti ir naudoti, taip pat apsaugoti neįgaliųjų teisę rinkimuose ir viešuose referendumuose balsuoti slaptai be įbauginimo, užtikrinti galimybę laisvai pareikšti savo valią ir prireikus leidžiant kitam neįgaliaus žmogaus (jo prašymu) pasirinktam asmeniui padėti jam balsuoti. Nors deklaruojamos lygios galimybės neįgaliesiems išreikšti savo nuomonę ir valią rinkimuose bei referendumuose, jie dažnai negali tuo pasinaudoti, nes negali patekti į balsavimo vietas dėl nepritaikytos fizinės aplinkos.

Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo (Žin., 1992, Nr. [22-635](#)) 3 straipsnis nustato teisę balsuoti visiems Lietuvos Respublikos piliečiams. Jei nėra galimybės balsuoti rinkimų apygardoje, šio įstatymo 67¹ straipsnio 1 dalis nurodo, kad teisę balsuoti namuose turi neįgalūs asmenys, laikinai nedarbingi dėl ligos rinkėjai ir rinkėjai, kuriems yra sukakę 70 metų, bei vyresni. Norintis balsuoti namuose rinkėjas turi užpildyti Vyriausiosios rinkimų komisijos patvirtintą formą, tačiau šią formą jis turi užpildyti atvykęs į apylinkės rinkimų komisiją. Neįgalieji, judantys su vežimėliu, dažnai negali patekti į rinkimų apylinkes, kurių daugelis įsikūrę neįgaliesiems nepritaikytose mokyklose.

Neįgaliųjų asociacijos. Pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 29 straipsnį šalys raginamos sudaryti sąlygas ir skatinti neįgaliuosius dalyvauti valstybės gyvenime, įskaitant dalyvavimą nevyriausybinėse organizacijose ir asociacijose, kurių veikla susijusi su valstybės viešuoju ir politiniu gyvenimu, ir politinių partijų veikloje bei valdyme. Lietuvoje neįgaliųjų visuomeninis judėjimas yra remiamas nuo 1993 metų. Lietuvoje aktyviai veikia daugiau kaip 30 neįgaliųjų asociacijų, atstovaujančių per 105 tūkst. neįgaliųjų. Neįgaliųjų asociacijos pataria valstybės institucijoms, savivaldybėms sprendžiant neįgaliųjų problemas. Iš valstybės biudžeto teisės aktų nustatyta tvarka kiekvienais metais remiami neįgaliųjų asociacijų veiklos projektai. Neįgaliųjų asociacijos aktyviai dalyvauja teikiant paslaugas neįgaliesiems bendruomenėse. Tačiau trūksta neįgaliųjų socialinės integracijos srityje veikiančių organizacijų (asociacijų, labdaros fondų, religinių bendruomenių, viešųjų įstaigų) ir savivaldybių bendradarbiavimo.

12. *Dalyvavimas kultūriniame gyvenime, aktyvaus poilsio, turiningo laisvalaikio ir sporto veikloje.* Pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 30 straipsnį šalys raginamos sudaryti neįgaliesiems galimybes prieinamomis formomis pasinaudoti kultūriniu medžiaga, žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius ir dalyvauti kitoje kultūros veikloje, renginiuose ar gauti kultūros paslaugas, pavyzdžiui, teatrų, muziejų, kino, bibliotekų ir turizmo, ir kiek įmanoma lankyti paminklus ir

nacionalines kultūros vertybes. Skatinamos vietos, regioninio, nacionalinio, tarptautinio lygmens institucijos ir atitinkamos organizacijos teikti literatūrą ir kultūrinę informaciją neįgaliesiems prieinama forma, skatinti radijo ir televizijos transliuotojus ir panašias kūrybines organizacijas užtikrinti, kad radijo ir televizijos transliacijos ir su menu susijusi veikla būtų pasiekama neįgaliesiems prieinamomis formomis (titrai, užrašai, įgarsinimas ir ženklų kalba).

Neįgaliųjų teisių konvencija taip pat ragina šalis imtis atitinkamų priemonių, kad suteiktų neįgaliesiems galimybes lavinti ir panaudoti savo kūrybines, menines ir intelektines galias ne tik savo pačių labui, bet ir visai visuomenei turtinti. Lietuvoje neįgalūs menininkai dažnai negali įgyvendinti savo kūrybinių planų ar pateikti savo kūrybos visuomenei dėl lėšų stokos bei kitų materialinių kliūčių. Siekdami gauti valstybės paramą, jie turi konkuruoti lygiai su kitais menininkais, kurie dažnai turi daugiau galimybių savo kūrybą plėtoti patys.

Pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 30 straipsnį šalys raginamos skatinti neįgaliuosius kiek įmanoma aktyviau dalyvauti sporto veikloje, užtikrinti neįgaliesiems galimybę organizuoti, plėtoti, mokytis ir kitaip dalyvauti sporto ir rekreacinėje veikloje, suteikti išteklius lygiai su kitais asmenimis.

Lietuvoje jau 19 metų veikia 5 nacionalinės neįgaliųjų sporto organizacijos. 43 neįgaliųjų sporto klubai, 17 specialiųjų mokyklų, 17 pensionatų, 4 specialiojo ugdymo, dienos užimtumo, profesinio rengimo centrai, kuriuose sportuoja daugiau nei 4,6 tūkst. neįgaliųjų, t. y. 1,8 procento visų šalies neįgaliųjų, yra federacijų ir komitetų nariai. Kiekvienais metais šalyje vykdoma daugiau kaip 70 šalies neįgaliųjų čempionatų, kuriuose dalyvauja daugiau kaip 3,5 tūkst. neįgaliųjų sportininkų. Pajėgiausi Lietuvos neįgalūs sportininkai dalyvauja tarptautinių neįgaliųjų sporto organizacijų vykdomose varžybose.

Neįgaliųjų sporto programos daugiausia finansuojamos iš valstybės biudžeto lėšų per Kūno kultūros ir sporto departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Kūno kultūros ir sporto departamentas), Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondą ir Neįgaliųjų reikalų departamentą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Neįgaliųjų reikalų departamentas). Tačiau valstybės biudžeto skiriamų lėšų nuolat nepakanka sistemingai rengti svarbiausioms varžyboms didelio meistriskumo sportininkus. Neįgaliųjų reikalų departamento ir Kūno kultūros ir sporto departamento duomenimis, savivaldybės labai menkai remia sporto klubus ir beveik neremia didelio meistriskumo neįgaliųjų sportininkų pasirengimo svarbiausioms varžyboms. Neįgaliųjų sportas turi labai mažai privačių rėmėjų, nes nėra toks patrauklus ar profesionalus kaip sveikųjų sportas.

13. *Neįgaliųjų socialinės integracijos proceso valdymas.* Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 16 straipsnyje nurodyta, kad ministerijos pagal kompetenciją rengia ir teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei siūlymus, įstatymų ir kitų teisės aktų projektus dėl neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos tobulinimo ir organizuoja neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos įgyvendinimą. Nepaisant šios įstatymo nuostatos, spręsti neįgaliųjų socialinės integracijos klausimus priskirta dažniausiai tik vienai institucijai – Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. Vyrauja klaidinga nuostata, kad neįgaliųjų problemas galima išspręsti tik šios institucijos turimomis priemonėmis. Tačiau tai yra kompleksinė problema, kurią sprendžiant reikia daugelio ministerijų pastangų, solidarios veiklos ir bendradarbiavimo.

III. PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

14. Programos tikslas – siekti lygių galimybių ir gyvenimo kokybės gerėjimo neįgaliesiems, planuojant ir įgyvendinant jų socialinės integracijos veiksmus, atitinkančius valstybės tarptautinius ir vidaus politikos tikslus ir įsipareigojimus.

15. Programos uždaviniai:

15.1. didinti pagalbą šeimoms, kuriose yra neįgaliųjų (vaikų, suaugusiųjų);

15.2. plėtoti paslaugas neįgaliesiems bendruomenėje ir gerinti jų gyvenimo kokybę;

15.3. tobulinti aplinkos pritaikymo neįgaliesiems teisinį reglamentavimą bei finansavimą ir gerinti jos prieinamumą;

15.4. gerinti neįgaliesiems ambulatorinių pirminės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, plėtoti seksualinio švietimo ir pirminės profilaktikos priemones;

15.5. didinti neįgaliųjų švietimo ir ugdymo paslaugų veiksmingumą ir jų prieinamumą;

15.6. didinti neįgaliesiems galimybes įsidarbinti ir išlikti darbo rinkoje;

15.7. stiprinti neįgaliųjų teisinę apsaugą;

- 15.8. aktyvinti neįgaliųjų dalyvavimą visuomeniniame ir politiniame gyvenime;
- 15.9. didinti neįgaliųjų dalyvavimą kūno kultūros ir sporto veikloje;
- 15.10. tobulinti neįgaliųjų socialinės integracijos proceso valdymą.

IV. LAUKIAMŲ REZULTATAI

- 16. Tikimasi, kad įgyvendinus Programos priemones:
 - 16.1. gerės neįgaliųjų gyvenimo kokybė, didės savarankiškumas ir galimybė aktyviau dalyvauti visuomenės gyvenime;
 - 16.2. didės ir bus geresnės kokybės pagalba šeimoms, kuriose yra neįgaliųjų;
 - 16.3. atsižvelgiant į negalios pobūdį, bus plėtojamos socialinės rehabilitacijos paslaugos neįgaliesiems bendruomenėje ir pagerės jų kokybė;
 - 16.4. didės aplinkos ir paslaugų prieinamumas teisiškai reglamentuojant ir plėtojant fizinės ir informacinės aplinkos pritaikymą neįgaliesiems;
 - 16.5. gerės ambulatorinių pirminės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas neįgaliesiems ir švietimas seksualinės ir reprodukcinės sveikatos klausimais, bus aktyviau taikoma pirminė profilaktika;
 - 16.6. daugės neįgaliųjų mokinių, integruotų į bendrojo lavinimo mokyklas, pagerės jiems ir jų šeimoms nariams teikiama specialioji pedagoginė ir psichologinė pagalba;
 - 16.7. daugės neįgaliųjų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą;
 - 16.8. gerės profesinės rehabilitacijos paslaugų teikimo neįgaliesiems kokybė ir išaugs pasirengusių darbo rinkai bei įsidarbinusių neįgaliųjų skaičius;
 - 16.9. gerės teisinės paslaugos neįgaliesiems;
 - 16.10. gerės sąlygos neįgaliesiems aktyviau dalyvauti politinėje ir visuomeninėje veikloje;
 - 16.11. bus sudarytos galimybės neįgaliesiems aktyviau dalyvauti kūno kultūros ir sporto veikloje;
 - 16.12. sprendžiant neįgaliųjų socialinės integracijos klausimus, stiprės tarpžinybinis bendradarbiavimas ir, kaupiant tikslesnius statistinius duomenis, didės statistinės informacijos apie neįgaliųjų socialinės integracijos pokyčius sklaida visuomenei.

V. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO VERTINIMO KRITERIJAI

- 17. Programos įgyvendinimo veiksmingumas vertinamas kokybiniu ir kiekybiniu požiūriu pagal šiuos vertinimo kriterijus:
 - 17.1. Programos uždavinių įvykdymo laipsnis, procentais;
 - 17.2. Programą įgyvendinančių institucijų bendradarbiavimo veiksmingumas;
 - 17.3. neįgaliųjų, gavusių socialinės rehabilitacijos paslaugas, dalies padidėjimas procentais;
 - 17.4. informacijos iš periodinių ir informacinių leidinių, internetu (per universalią neįgaliųjų rehabilitacijos ir integracijos informacinę sistemą) gavėjų skaičiaus padidėjimas, procentais;
 - 17.5. nustatytų paslaugų ir pagalbos priemonių šeimoms, kuriose yra neįgaliųjų, skaičius;
 - 17.6. socialinių darbuotojų, parengtų dirbti su šeimomis, kuriose yra neįgaliųjų, skaičius;
 - 17.7. socialinės rehabilitacijos paslaugų bendruomenėje projektuose paslaugas gavusių neįgaliųjų skaičius;
 - 17.8. socialinės rehabilitacijos paslaugų, suteiktų vienam neįgaliajam, vidutinės kainos pokytis, palyginti su praėjusiais metais, procentais;
 - 17.9. neįgaliesiems pritaikytų būstų skaičius;
 - 17.10. informacijos iš periodinių ir informacinių leidinių, internetu (per universalią neįgaliųjų rehabilitacijos ir integracijos informacinę sistemą) gavėjų skaičius;
 - 17.11. aplinkos pritaikymo mokymuose, seminaruose kvalifikaciją tobulinusių specialistų skaičius;
 - 17.12. psichikos, elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių vaikų, gavusių tinkamą ambulatorinę pirminę medicinos pagalbą, skaičius;
 - 17.13. negalios prevencijos, seksualinės ir reprodukcinės sveikatos švietimo mokymuose dalyvavusių neįgaliųjų skaičius;

- 17.14. parengtų gydytojų rengimo ir mokymo programų apie neįgaliųjų socialinės integracijos procesą skaičius;
- 17.15. specialiosios pedagoginės ir psichologinės pagalbos gavėjų skaičius;
- 17.16. kvalifikaciją tobulinusių specialiosios pedagoginės pagalbos ir kitų specialistų skaičius;
- 17.17. aprūpintų automobiliais savivaldybių pedagoginių ir psichologinių tarnybų skaičius;
- 17.18. sunkią negalią turinčių mokinių, gavusių socialines paslaugas, skaičius;
- 17.19. aukštosiose mokyklose besimokančių ir finansinę pagalbą gavusių neįgaliųjų skaičius;
- 17.20. įsidarbinusių, profesinės reabilitacijos paslaugas gavusių neįgaliųjų skaičius;
- 17.21. naujų parengtų profesinės reabilitacijos paslaugų teikimo neįgaliesiems metodikų, programų skaičius;
- 17.22. valstybės garantuojamą pagalbą teikiančių asmenų, dalyvavusių mokymuose, skaičius;
- 17.23. neįgaliųjų asociacijų veiklos rėmimo projektais pasinaudojusių neįgaliųjų skaičius;
- 17.24. įsteigtų neįgaliųjų reikalų komisijų savivaldybėse skaičius;
- 17.25. neįgaliųjų, dalyvavusių kūno kultūros ir sporto projektuose, skaičius;
- 17.26. visuomenės informavimo renginiuose (priemonėse) dalyvavusių asmenų skaičius.

VI. PROGRAMOS FINANSAVIMAS IR ĮGYVENDINIMAS

18. Programos nuostatos įgyvendinamos pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtintą Programos įgyvendinimo priemonių planą.

19. Pagrindinis Programos priemonių finansavimo šaltinis – Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas. Programos įgyvendinimo priemonės vykdomos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis, finansuojamos iš ministerijoms ir įstaigoms, dalyvaujančioms įgyvendinant Programą, patvirtintų bendrųjų asignavimų.

20. Programos įgyvendinimą koordinuoja ir stebėseną vykdo Neįgaliųjų reikalų departamentas.

21. Programos įgyvendinimo priemonės vykdančios institucijos Neįgaliųjų reikalų departamentui iki kitų metų vasario 1 dienos pateikia praėjusių metų priemonių vykdymo ataskaitą. Ataskaitas apie atskirų priemonių įvykdymą rengia tik pirmieji vykdytojų sąrašė nurodyti vykdytojai, pasitelkdami kitus tos priemonės vykdytojus.

22. Programos priemonės įgyvendinamos pasitelkiant neįgaliųjų socialinės integracijos srityje veikiančias organizacijas (asociacijas, labdaros fondus, religines bendruomenes, viešąsias įstaigas).

23. Neįgaliųjų reikalų departamentas iki 2013 m. kovo 1 d. pateikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei Programos įgyvendinimo ataskaitą.

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. [663](#), 2006-07-03, Žin., 2006, Nr. 75-2867 (2006-07-05)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2002 M. BIRŽELIO 7 D. NUTARIMO NR. 850 "DĖL NACIONALINĖS ŽMONIŲ SU NEGALIA SOCIALINĖS INTEGRACIJOS 2003-2012 METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO" PAKEITIMO

2.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. [227](#), 2010-03-03, Žin., 2010, Nr. 29-1345 (2010-03-13)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2002 M. BIRŽELIO 7 D. NUTARIMO NR. 850 "DĖL NACIONALINĖS ŽMONIŲ SU NEGALIA SOCIALINĖS INTEGRACIJOS 2003-2012 METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO" PAKEITIMO

Nauja nutarimo redakcija.

*** Pabaiga ***

Redagavo Aušra Bodin (2010-03-15)
aubodi@lrs.lt